

Versio 8/31.03.2000

SUOMEN KLIINISEN KEMIAN YHDISTYS

STRATEGIASUUNNITELMA

Suomen Kliinisen Kemian Yhdistys (SKKY) on laatinut tämän strategiasuunnitelman, jossa kar-
toitetaan tämänhetkiset alan kehitysnäkymät ja pohditaan yhdistyksen merkitystä laboratoriolääke-
tieteen edistäjänä. Strategiasuunnitelmaan kirjataan toimenpiteet, joiden avulla laboratoriolääketie-
teen merkitys kasvaa ja alan arvostusta lisätään suomalaisessa terveydenhuollossa.

A. STRATEGIASUUNNITELMAN LÄHTÖKOHDAT 2000

A.1. SUOMEN TERVEYDENHUOLTO

Suomalainen terveydenhuolto on elänyt koko 1990-luvun nopeitten muutosten aikaa. Talouskriisien
seurauksena kuntien valtionosuuksia on supistettu samaan aikaan, kun kunnille on annettu entistä
vapaammat kädet oman taloutensa hoitamiseen. Talouden tasapainottamiseksi kunnat ovat suun-
nanneet säästösuunnitelmia myös terveydenhuoltoon. Samanaikaisesti taloudellisten resurssien su-
pistumisen kanssa terveydenhuollon toiminta on tehostunut merkittävästi. Tekniikan ja tietämyksen
lisääntyminen ovat mahdollistaneet entistä vaativampien ja kalliimpien hoitomuotojen kehittymisen
ja käyttöönoton. Tämä on johtanut siihen, että sairaanhoito on entistä enemmän polikliinistä toi-
mintaa, jolloin potilaiden keskimääräinen sairaalassaoloaika on lyhentynyt. Laboratoriolääketie-
teessä laite- ja menetelmäkehitys ovat johtaneet automatiikan ja robotiikan hyödyntämiseen kasva-
vien näytemäärien käsittelemiseksi entistä tehokkaammin. Sekä taloudellisten toimintaedellytysten
muuttuminen että alan tekninen kehitys vaikuttavat voimakkaasti kliinisen laboratorion tulevaisuu-
den näkymiin.

A.2. SKKY

SKKY on tieteellinen yhdistys, jonka sääntöjen mukaisena tarkoituksena on "toimia yhdyssiteenä
kliinisestä kemiasta kiinnostuneiden lääkäreiden ja kemistien välillä sekä edistää alan käytännöllistä
ja teoreettista kehitystä Suomessa". Yhdistys harjoittaa julkaisu- ja järjestäjätoimintaa ja järjestää koulutustilai-
suuksia kotimaassa. Lisäksi yhdistys kannustaa ja tukee jäsentensä osallistumista kansainvälisiin
kongresseihin. Yhdistys tekee kansainvälistä yhteistyötä osallistumalla kansainvälisten organisaati-
oiden työskentelyyn ja ottamalla kantaa alaan liittyviin kansainvälisiin sopimuksiin, säädöksiin ja
suosituksiin sekä välittää näin saatua tietoutta Suomen eri viranomaisille ja yhdistyksen jäsenistölle.
Yhdistys on järjestänyt ja sillä on edelleen valmius järjestää alan kansainvälisiä kongresseja Suo-
messä. Viimeisimpinä esimerkkeinä ovat Euroopan kliinisen kemian kongressi Tampereella vuonna
1995 ja Pohjoismaiden kliinisen kemian kongressi Turussa vuonna 1998.

SKKY:ssä oli vuonna 1999 noin 480 jäsentä. He edustavat kliinisten laboratorioden sairaalake-
mistejä ja laboratoriolääkäreitä. Yhdistyksen jäsenistä 12% on eläkeläisiä. Jäsenmäärä on pysynyt
1990-luvulla vakaana.

B. KLIININEN KEMIA OSANA SUOMALAISTA TERVEYDENHUOLTOA

B.1. TERVEYDENHUOLLON ORGANISAATIO

Nykyaikainen, lääketieteellinen hoito ei ole mahdollista ilman toimivaa laboratorio-organisaatiota. Laboratoriolääketieteen eri osaamisalueita edustavat asiantuntijat muodostavat tukiverkon välitöntä hoitoa toteuttaville terveydenhuollon ammattilaisille. Kliininen kemia on henkilöstön, resurssien ja tutkimusmäärien suhteen suurin terveydenhuollon laboratorioaloista. Vuonna 1998 Suomessa tehtiin arviolta 40 miljoonaa kliinisen kemian tutkimusta. Laboratoriotöimintään kuuluu noin 4% terveydenhuollon kokonaiskustannuksista eli noin 2 Mrd mk/vuosi.

Laboratoriotöimintää ei yleensä pidetä terveydenhuollon ydintoiminta-alueena, vaikka nykyaikainen terveydenhuolto tukeutuukin voimakkaasti laboratoriotutkimuksiin. Kustannusten vähentämiseksi ja tehokkuuden lisäämiseksi Suomen kliinisissä laboratorioissa on kokeiltu ja suunniteltu erilaisia organisatorisia ratkaisuja. Laboratorioita on yhdistetty, toimintoja keskitetty ja laboratorioiden sekä eri terveydenhuollon yksikköjen välistä yhteistyötä on parannettu. Riippumatta siitä millainen hallintotai tuotantomalli laboratoriolle valitaan, sen toiminnan on palveltava koko terveydenhuoltoa mahdollisimman tarkoituksenmukaisella tavalla eivätkä siihen kohdistetut säästötoimet saa vaarantaa terveydenhuollon sujuvaa toimintaa. Laboratoriotöiminnan tulee olla teknisesti, laadullisesti ja lääketieteellisesti korkeaa tasoa. Kuitenkin taloudellisuus ja tehokkuus on otettava huomioon. SKKY tukee laboratorioiden henkilökunnan ja terveydenhuollon muiden ammattiryhmien yhteistyötä järjestämällä yhteisiä koulutustilaisuuksia. Yhdistyksen jäsenet muodostavat laboratorioalan sisälle verkoston, jonka kautta laboratoriotyön tehokkuuden, taloudellisuuden ja uusien menetelmien tietous nopeasti leviää.

Laboratorioammattilaisten tehtävänä on tiedottaa klinikoille, kuinka laboratoriotöiminta tuottaa diagnostiikassa ja hoidossa käytettävää tärkeää tietoa, joka kokonaisuuden kannalta on vaikuttavaa ja taloudellisesti hyödyllistä. SKKY edistää osaltaan tätä tiedotusta omilla lausunnoillaan ja kannanotoillaan.

B.2. LABORATORIOTOIMINNAN ORGANISOINTI

Teknologian kehitys ja terveydenhuollon yleisen toimintatavan muutokset ovat heijastuneet laboratorioihin erisuuntaisina kehitystrendeinä. Nykytekniikka mahdollistaa laboratoriotöiminnan keskitämisen entistä suurempiin yksikköihin, jotka pystyvät tuottamaan laboratoriotutkimuksia nopeasti, luotettavasti ja edullisesti. Toisaalta nykytekniikka mahdollistaa myös laboratoriotöiminnan hajauttamisen jopa potilaan viereen ja kotiin. Ääriesimerkkeinä voidaan mainita täydellisesti automatisoidut suurlaboratoriot, jotka tekevät tehokkaasti tuhansia analyysejä päivässä, ja toisaalta laboratoriolaitteet, joilla tehdään yksittäinen analyysi potilaan vieressä, jolloin tulos on heti hyödynnettävissä potilaan hoidossa. Kliinisen kemian ammattilaisten tulee olla tietoisia tekniikan tuomista uusista mahdollisuuksista ja kehityksen tuomista mahdollisista haittatekijöistä.

Tekninen kehitys mahdollistaa laboratoriolaitteiden sijoittamisen myös terveydenhuollon yksiköihin laboratorion ulkopuolelle. Tällainen kehitys saattaa johtaa kirjavan laitekannan ja erilaisten tulostasojen syntymiseen jopa yhden sairaalan eri yksiköiden välillä. Laboratorion yksi tärkeä tehtävä tulevaisuudessa on kontrolloida tällaista kehitystä. Suomen kliinisissä laboratorioissa on viime

vuosina tehty paljon työtä laboratorioiden toiminnan järkiperäistämiseksi ja käytettyjen menetelmien yhtenäistämiseksi. Monissa kliinisissä laboratorioissa on laatukäsikirjat laatujärjestelmien kuvaamiseksi. Suurimmat terveydenhuollon laboratoriot on akkreditoitu. Akkreditoitun laboratorion perusideana on minimoida kliinisen laboratorion työskentelyyn liittyvät virheet ja yhtenäistää tutkimusten tulostasot eri terveydenhuollon yksiköiden välillä. Laboratoriotoiminnan hallitsematon hajauttaminen sairaanhoidollisiin yksiköihin ilman laboratorion asiantuntevaa ohjausta saattaa johtaa analyysitoiminnan laadun heikkenemiseen.

SKKY tukee osaltaan laboratoriotoimintojen kehittämiseen ja laboratoriotyön laadun takaamiseen tähtäävää tutkimus- ja kokeilutoimintaa sekä tarjoaa foorumin kokemusten vaihtoon eri toimintayksiköiden välillä. Yhdistys järjestää tätä tarkoitusta varten erikoislääkäriyhdistysten kanssa yhteisiä koulutuspäiviä sekä käsittelee laboratoriotoiminnan organisointiin liittyviä aiheita omilla koulutuspäivillään.

B.3. LAADUNVARMISTUS

Suomessa ulkoisella laadunarvioinnilla on pitkät perinteet. Labquality Oy on toiminut maassamme jo lähes 30 vuotta. Koko tämän ajan ovat eri laboratoriot yliopistosairaaloiden laboratorioista pieniin terveyskeskuslaboratorioihin osallistuneet säännöllisesti Labquality Oy:n järjestämille laadunarviointikierroksille. Viimeisen vuosikymmenen aikana ovat laadun parantaminen ja dokumentointi tulleet yhä keskeisemmäksi laboratoriotyössä. Laboratorioammattilaisten tärkeä tehtävä tulevaisuudessa on huolehtia siitä, että laatujärjestelmät ulotetaan perusterveydenhuoltoon ja koskemaan myös point-of-care-laitteita. SKKY järjestää tätä tukevaa koulutusta ja tiedotusta. Labquality Oy:n merkittävänä osakkeenomistajana SKKY osaltaan huolehtii siitä, että yrityksen toiminta suuntautuu siten, että terveydenhuollon asiakkaiden tarvitsemat laboratoriopalvelut tulevat parhaiten tuetuiksi.

B.4. LABORATORIOTOIMINNAN TALOUSSEURANTA

Laboratoriotoiminnan taloudellisen arvioinnin tulee perustua siihen, miten hyvin se tukee koko sairaanhoitoketjun toimivuutta. Kustannustehokkuuden laskentaperusteet ovat toistaiseksi vaihdelleet laboratorion ja terveydenhuollon toimintayksiköstä toiseen. SKKY tukee yhteismitallisen kustannustehokkuusarvioinnin aikaansaamiseen tähtäävää toimintaa käsittelemällä asiaa koulutuspäivillään. Laboratorioammattilaisten tulee huolehtia siitä, että sairaaloiden, sairaanhoitopiirien ja yli-päättään terveydenhuollon taloudellisista resursseista päättäjät ottavat päätöksissään huomioon laboratoriotoiminnan kokonaisvaikuttavuuden terveydenhuollon kustannuksiin eivätkä ainoastaan varsinaisesta laboratoriotoiminnasta aiheutuvia kustannuksia.

B.5. AUTOMAATTINEN TIETOJENKÄSITTELY (ATK)

ATK:n osuus on tulevaisuudessa entistä keskeisempi laboratoriotoiminnassa. SKKY huolehtii yhteisistä laboratorion ATK-järjestelmiä ja sen standardeja kehittäviin yrityksiin ja järjestöihin sekä Suomessa että ulkomailla. Tätä tarkoitusta varten yhdistys valitsee keskuudestaan ATK-yhdyshenkilön. Lisäksi yhdistys järjestää ja tukee täydennyskoulutusta laboratorion tietojenkäsittelyyn ja automaatioon liittyvillä aloilla.

C. KOULUTUS

C.1. ERIKOISTUMISKOULUTUS

Laboratoriomenetelmien ja –laitteiden tuntemus ovat olleet ja ovat edelleen keskeinen osa kliinisen kemian erikoislääkäreiden ja sairaalakemistien koulutusta. Laitteiden ja menetelmien käyttömahdollisuuksien, samoin kuin niihin liittyvien virhelähteiden tunteminen ovat välttämättömiä työn menestyksekkään hoitamisen kannalta. Jotta yhteistyö klinikkojen kanssa muodostuisi mahdollisimman hedelmälliseksi, on laboratorioalan ammattilaisten oltava jatkuvasti selvillä niistä ongelmista, joita klinikko työssään kohtaa. Heidän on aktiivisesti tuotava esiin niitä mahdollisuuksia, joita laboratorio voisi ongelmiin tarjota. Uusien laboratoriomenetelmien kliinisen käyttökelpoisuuden arviointi ja muu tieteellinen työ yhdessä klinikkojen kanssa ovat käyttökelpoisia tapoja edistää palveluja käyttävien asiakkaiden ja laboratorion välistä yhteistyötä.

C.2. JATKO- JA TÄYDENNYSKOULUTUS

Jokaisella kliinisen kemian ammattilaisella on oltava mahdollisuus riittävään jatko- ja täydennyskoulutukseen. Oman ammattitaidon ylläpitäminen on kaikkien terveydenhuollon ammattilaisten ammattieettinen velvoite. SKKY:n tehtävänä on huolehtia siitä, että se tarjoaa jäsenistölleen mahdollisuuksia ajan tasalla olevaan jatko- ja täydennyskoulutukseen ammattitaidon kehittämiseksi ja ylläpitämiseksi. SKKY järjestää vuosittain kahdet koulutuspäivät, joissa jäsenistö saa uutta alan tietoa sekä luennoilla, näyttelyssä että keskusteluissa kollegojen kanssa. SKKY tukee myös jäsenistönsä osallistumista alan kansainvälisiin tapahtumiin järjestämällä kokousmatkoja ja jakamalla apurahoja mahdollisuuksiensa mukaan.

C.3. EUROPEAN CLINICAL CHEMIST

Vuonna 1998 on EC4:ssä (European Communities Confederation of Clinical Chemistry) esitetty menettelytavat, joilla Euroopan Unioniin kuuluvien maiden kliinisille kemisteille voidaan myöntää ”European Clinical Chemist”-pätevyys. EC4:n rekisteröintikomiteassa on hyväksytty kunkin maan olevan maan kliinisten kemistien koulutuksen yhdenmukaisuus. SKKY on toiminut aktiivisesti EC4:ssä ja EC4-rekisteröintikomiteassa ja vaikuttaa toiminnallaan edelleen EC4:ssä käsiteltäviin asioihin ja niiden sisältöön.

C.4. KLIININEN KEMIA LÄÄKÄREIDEN PERUSKOULUTUKSESSA

Kliinistä kemiaa opetetaan lääkäreiden peruskoulutuksessa sekä itsenäisenä oppiaineena että eri erikoisalojen opetuksen yhteydessä. Tänä aikana käytännön lääkärille muodostuu käsitys siitä, kuinka hän voi hyödyntää kliinisen kemian tuottamaa tietoa omassa työssään. Tämän takia lääketieteellisten tiedekuntien opettajien ammattitaito ja opettamisen taso ja määrä ovat keskeisessä asemassa pyrittäessä nostamaan laboratorioalan arvostusta. Opetuksen tulee olla alan parhaiden ammattilaisten käsissä ja heidän tulee osallistua aktiivisesti myös opetuksen suunnitteluun. SKKY:n pitää kannustaa ja tukea opetushenkilökuntaa, jotta opetuksen taso ja määrä pysyisi riittävän korkeana ja sen seurauksena tulevat lääkärit osaisivat entistä paremmin käyttää kliinisen kemian tietoa monipuolisesti hyväkseen. Lisäksi tällä tavalla voidaan houkuttaa kyvykkäitä henkilöitä erikoistumaan kliinisen kemian alalle.

Kliinisellä kemialla on tärkeä merkitys lääkäreiden peruskoulutuksessa sekä itse oppiaineena että opetettaessa monien eri vammojen ja sairauksien diagnostiikkaa ja hoidon seurantaa. Kliinisen kemian perusopetuksella on tämän vuoksi tärkeä merkitys terveydenhuollon henkilökunnan koulutuksessa. Kliinisen kemian opetuksesta vastaavien ja laboratorioammattilaisten tulee osallistua aktiivisesti lääkäreiden kliinisen kemian opetuksen suunniteluun ja toteutukseen. Lääkäreiden ja muun terveydenhuoltohenkilökunnan koulutuksessa tulisi painottaa laboratorioammattilaisten mahdollisuutta auttaa klinikkoja diagnoosin tekemisessä ja hoidon seurannassa. Parempi näkyvyys lisää opiskelijoiden mielenkiintoa laboratorioalaa kohtaan. Eristäytyminen laboratorion seinien sisälle ja keskittyminen menetelmiin, laitteisiin, tietokoneisiin ja akkreditointiin johtaa alan eristäytymiseen muusta terveydenhuollosta. Tämän vuoksi monet opiskelijat eivät valitse kliinistä kemiaa erikoisalakseen. Lisäksi eristäytyminen vaikuttaa laboratoriotuotannon arvostuksen laskemiseen klinikoiden ja muun terveydenhuoltohenkilökunnan keskuudessa.

SKKY valitsee keskuudestaan kliinisen kemian opetuksen yhdyshenkilön, jonka tehtävänä on pitää yhteyttä kliinistä kemiaa opettaviin professoreihin ja muihin opettajiin sekä kliinistä kemiaa harjoittaviin tutkimuslaitoksiin.

D. KLIINISEN KEMIAN TUTKIMUS

Tutkimustyö on tärkeä osa kliinistä kemiaa ja tutkimukseen kannustaminen ja sen mahdollistaminen ovat olennaisia alan kehityksen kannalta. Jo peruskoulutuksen yhteydessä tulee korostaa tutkimustyön merkitystä osana kliinistä kemiaa. Laboratoriolääketieteellinen tutkimus kohdistuu uusien menetelmien kehittämiseen ja ongelmien ratkaisemiseen. Se ei saa eristäytyä laboratorion seinien sisälle. Kliinisen kemian kehityksen kannalta on tärkeää, että tutkimus käsitetään oleelliseksi osaksi laboratoriolääketiedettä. Parhaimmillaan kliininen kemia yhdistää luonnontieteellisen perustutkimuksen, kliinisen tutkimuksen ja alan kansainvälisen tuotekehityksen. Yhteisten ongelmien ratkaiseminen ja uuden tiedon luominen yhdessä klinikoiden kanssa takaavat parhaiten alan arvostuksen ja kiinnostavuuden.

E. VISIO

Jokainen kliinisen kemian erikoislääkäri ja sairaalakemisti voi omalla toiminnallaan vaikuttaa siihen, millainen kliinisen kemian asema on tulevaisuudessa suomalaisessa terveydenhuollossa. Ala muuttuu niin nopeasti, että sekä tieteellistä että teknistä kehitystä on seurattava jatkuvasti. Laboratoriotuloksia käyttäviin klinikoihin on pidettävä säännöllisesti yhteyttä, jotta laboratorio palveluiden tuottajana voi reagoida välittömästi asiakkaiden tarpeisiin ja palautteeseen. Näin voidaan taata, että laboratoriotulosten käyttäjä on tyytyväinen saamaansa palvelukokonaisuuteen ja tietää alan viimeisimmät saavutukset. Tällainen laboratorion ja hoito-osastojen välinen yhteistyökulttuuri on hyvin nuorta monissa terveydenhuollon yksiköissä. Tämän yhteistyön tiivistäminen on avainasemassa tulevaisuuden terveydenhuollossa. Yhteistyö ja verkottuminen terveydenhuollon eri yksiköiden välillä vaikuttaa suotuisasti myös terveydenhuollon talouteen. Pitämällä huolta omasta ammattitaidostamme, seuraamalla sekä oman alamme että koko terveydenhuollon kehittymistä ja osallistamalla aktiivisesti ja rakentavasti yhteistyöhön klinikoiden kanssa takaamme sen, että kliininen kemia saa entistä kiinteämmän aseman diagnostiikan ja hoidon seurannan apuna muuttuvassa ja kehittyvässä terveydenhuollossa.